

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра організації судових та правоохоронних органів

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра правосуддя

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Харків, 23 квітня 2018 р.)

Харків
«Право»
2018

УДК 347.97/99(042.5)
А43

Редакційна колегія: професор Л. М. Москвич (голова)
доцент О. В. Щербанюк
доцент І. О. Русанова
доцент Л. А. Остафійчук
доцент І. В. Юревич
асистент І. А. Бутирська
асистент Я. О. Ковальова
асистент А. С. Ребриш

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Актуальні проблеми судового права : матеріали Міжнар. наук.-
А43 **практ. конф. (Харків, 23 квіт. 2018 р.) / редкол.: Л. М. Москвич (голова)**
та ін. – Харків : Право, 2018. – 506 с.

ISBN 978-966-937-413-4

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми судового права», яка відбулася 23 квітня 2018 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців та практиків. В основу книги покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів розвитку судового права.

УДК 347.97/99(042.5)

ISBN 978-966-937-413-4

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018
© Видавництво «Право», 2018

місцевого самоврядування, а також підвищенню рівня правової освіти населення, інформуванню громадян про шляхи забезпечення їх конституційних прав та необхідність дотримання ними конституційних обов'язків.

Остафійчук Л. А.,

к.ю.н., доцент кафедри правосуддя

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**ПРИНЦИП НЕПРИПУСТИМОСТІ ЗЛОВЖИВАННЯ
ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНА ГАРАНТІЯ
РЕАЛІЗАЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ**

Для виконання своєї ролі стосовно інших гілок державної влади, суспільства в цілому і сторін у судовому процесі судова влада повинна бути незалежною. Незалежність суддів не є прерогативою чи привілеєм і надається їм не для захисту власних інтересів, а в інтересах принципу верховенства права й усіх, хто прагне та очікує справедливості [4]. В Україні, незалежність судді під час здійснення правосуддя від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання гарантується державою [5, 7].

Це означає, що судді як особи, є вільними та зобов'язані приймати безсторонні рішення згідно з власною оцінкою фактів і знанням права, без будь-яких обмежень, впливів, спонук, примусів, загроз або втручання, прямих або непрямих, з будь-якого боку і з будь-яких причин [6]. Коли сторона в ході судового розгляду поводить себе недобросовісно і явно порушує процедуру з очевидною метою затягнути розгляд, суд повинен мати повноваження або негайно прийняти рішення по суті, або застосувати такі санкції, як, наприклад, накладення штрафу, зобов'язання відшкодувати збитки або позбавити права на процесуальні дії; в особливих випадках він повинен стягувати з адвоката судові витрати [3].

Німецьким філософом Вільгельмом фон Гумбельтом в 1792 р. були сформовані правила «найкращого судочинства»: «При з'ясуванні спірного права суддя ніби стоїть між обома сторонами, але його обов'язок полягає в тому, щоб не дозволити жодній, або перешкодити іншій досягти її мети, або затримати її на шляху до цього. З цього випливає інше рівнозначне правило: при здійсненні судочинства суддя повинен наглядати за способом дій сторін і перешкоджати якщо такі дії віддаляють від мети судочинства, замість того щоб наблизитися до неї» [2, с.130-131].

Соціальна небезпека зловживання процесуальними правами полягає в тому, що дії учасника справи перебувають в рамках правового поля, а насправді завдається шкода інтересам правосуддя, інтересам інших учасників справи, порушується принцип незалежності судді при здійсненні правосуддя чим підривається авторитет судової влади в цілому. Подібні діяння в разі небезпечніші аніж «звичайні» правопорушення, тому що протиправні дії зовні вдягаються в юридичну форму за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом». Такі дії (бездіяльність) практично не піддаються виявленню і розкриттю, адже, для прикриття своїх протиправних дій, особа, яка зловживає процесуальними правами, використовує той самий арсенал захисту, що наданий особі, яка сумлінно здійснює свої суб'єктивні права. Недобросовісні учасники процесу, які бажають отримати вигідне для себе рішення або добитися інших цілей, дуже винахідливі. Тому, судді потрібні неабиякі знання і практичні вміння для виявлення «процесуальних махінацій» сторін. Якщо головуючий у судовому засіданні, зіткнувшись із фактом невиконання вимог процесуального закону, робить вигляд, що

нічого такого особливого не трапилося, він тим самим підриває авторитет суду і свій власний.

У переважній більшості зловживання процесуальними правами спрямовані на свідомо невиправдане затягування судового розгляду справи або недобросовісне отримання процесуальних переваг. У юридичній літературі це явище називається «процесуальною недисциплінованістю» [9, с.40], «процесуальною диверсією» [8, с.103], або «процесуальним шахраюванням» [1].

Нааявність даної проблеми тривалий час визнавалася як вченими, так і державними посадовими особами. Але, до прийняття у 2017 р. нових редакцій ГПК України, КАС України, ЦПК України, суд був обмеженим в можливостях впливати на недобросовісну поведінку сторони або іншого учасника справи, що дозволяло зацікавленій особі всіляко перешкоджати прийняттю несприятливого для себе рішення. Найперше заслугове особливої уваги внесення законодавцем до процесуальних кодексів нової засади (принципу) господарського (п. 11 ч. 3 ст. 2), адміністративного (п. 9 ч. 3 ст.2), цивільного (п. 11 ч. 3 ст. 2) судочинства – «неприпустимість зловживання процесуальними правами». Зміст даної засади розкривається в ст. 43 ГПК України, ст. 45 КАС України, ст. 44 ЦПК України, якими визначено примірний перелік процесуальних зловживань. Аналіз ч. 5, 9 ст. 129, гл.9 ГПК України, ч. 8-10 ст. 139, гл.9 КАС України, ч. 3, 9 ст. 141, гл. 9 ЦПК України дозволяє констатувати, що законодавець вноормував перелік процесуальних зловживань та заходи їх протидії. У зв'язку з цим створений механізм, який усуває «безпорадність» суду, надає законні підстави протистояти діям, що суперечать завданню судочинства, запобігати впливу на незалежність суддів при здійсненні правосуддя.

Використана література:

1. Беляєва К. Мати право – тонка справа / К. Беляєва // Закон і Бізнес. – №30 (1224) 25.07–31.07.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/117740-abi_prishvidshiti_pravosuddya_suddi_zmusheni_suvati_na.html
2. Гумбольдт Вильгельм фон. О пределах государственной деятельности. М: Социум, Три квадрата, 2003. – 200 с.
3. Доповнення до рекомендації R (84) 5 Комітету Міністрів державам-членам відносно принципів цивільного судочинства, спрямованих на удосконалення судової системи, від 28 лютого 1984 р. Принцип 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_126.
4. Висновок № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях. П. 10. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6).
5. Конституція України Ст. 126. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Монреальська універсальна декларація щодо незалежності правосуддя / Перша світова конференція щодо незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік. П. 26 (а). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobotniststvo/perelik-dokumentiv-radi-evropi-u-sferi-sudochinstva/>.

7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII. Ст. 48. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/paran418#n418>

8. Смітюх А. В. Щодо змісту поняття «процесуальна диверсія» [Текст] / А. В. Смітюх // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 2. – С. 103–105.

9. Юдин А. В. Широкое и узкое понимание категорий «добросовестность» и «злоупотребление правом» в гражданском судопроизводстве / А. В. Юдин // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право». – 2014. – № 1 (15). – С. 39-44

Подкопась С. В.,
начальник управління організаційного забезпечення діяльності (Секретаріат)
Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів
Департаменту кадрової роботи та державної служби
Генеральної прокуратури України,
старший радник юстиції, к.ю.н., доцент, заслужений юрист України

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ ПРОКУРОРІВ

1. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів – нова для нашої правової системи інституція, організація та діяльність якої, на відміну від подібних за своєю природою органів у споріднених юридичних співтовариствах (адвокатурі, системі правосуддя) ще не піддавалася аналізу, а тому звернення уваги на питання її функціонування цікаве і в теоретичному, і в практичному аспектах.

І хоча на сьогодні ще надто зарано вести дискусію про правильність прийнятого законодавцем рішення щодо суттєвої зміни механізму кадрового забезпечення прокурорської діяльності в Україні [1; с.148], водночас, *по-перше*, первинно напрацьована практика роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі – КДКП)* вже дозволяє зробити перші висновки, зокрема про «якість» правової основи її функціонування (організації та відповідних процедур). Це має значення, передусім, з огляду на необхідність вироблення обґрунтованих пропозицій для можливих змін як положень Закону України «Про прокуратуру» (далі – Закон) [2], так і документів самої КДКП [3]. У підсумку зазначене повинно сприяти підвищенню результативності та ефективності діяльності КДКП, а також функціонуванню всього механізму кадрового забезпечення прокурорської діяльності. *По-друге*, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [4] були внесені зміни до Конституції України [5], і, відповідно, останній абзац статті 131 розділу VIII якої передбачає утворення в системі правосуддя органів та установ для забезпечення добору суддів, *прокурорів*, їх професійної підготовки, оцінювання, дисциплінарної відповідальності. Вочевидь проглядається чітка перспектива певної уніфікації підходів у вирішенні цих питань відносно суддів та прокурорів, а відтак й подальшого їх колегіального вирішення щодо прокурорів.

* Відповідно до абзацу 2 пункту 3 Положення про порядок роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, прийнятого всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року, повноваження членів першого складу КДКП розпочинаються з моменту її державної реєстрації як юридичної особи у встановленому Законом порядку. При цьому КДКП як юридична особа була зареєстрована 25 травня 2017 року.